

Náučný historicko-prírodný chodník Dunajská Lužná

Kraj:	Bratislavský
Okres:	Senec
Geomorfologická jednotka:	Podunajská rovina
Geologická jednotka:	neogénna panva
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Dunajská Lužná, Nové Košariská
Východisko:	Dunajská Lužná, pred miestnym kultúrnym strediskom na Nám. sv. Martina
Trasa:	Dunajská Lužná: Nám sv. Martina - Košariská ul. - Hlavná ul. - Jánošíkovská ul. - Hornožitnoostrovná hrádza - Lipnická ul.
Dĺžka, prevýšenie:	3,9 km, prevýšenie 6 m
Čas prechodu:	1,5 h
Počet zastávok:	14
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: kultúrno-historické

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: nie je

Rok otvorenia: 2011

Aktuálny stav: Chodník je v dobrom stave, avšak chýbajú informačné panely 1 a 7 (2019) a niektoré sú poškodené, napr. 12 (2020).

Textový sprievodca: Historické, kultúrne a prírodné pozoruhodnosti obce Dunajská Lužná: Textový sprievodca po náučnom chodníku (zost. M. Kozová a V. Stockmann, vyd. Obec Dunajská Lužná, 2011, 52 strán)

Kontakt: Obecný úrad Dunajská Lužná, Jánošíkovská 7, 900 42 Dunajská Lužná, tel. 02 / 4598 0228, 4025 9811

Poznámka: Náučný chodník tvoria panely rozostavené v intraviláne obce pri jednotlivých pozoruhodnostiach.

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie predovšetkým s vlastivedným zameraním.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Dunajská Lužná. Obec v poľnohospodárskej krajine na Žitnom ostrove v severozápadnej časti Podunajskej roviny medzi Bratislavou-Podunajskými Biskupicami a Šamorínom neďaleko vodnej nádrže Hrušov na Dunaji. Vznikla v roku 1974 zlúčením troch obcí - Nové Košariská, Jánošíková a Nová Lipnica -, ktoré dnes tvoria jej miestne časti. Obec **Nové Košariská** (predtým nem. Mischdorf, maď. Mišérd) existovala už v roku 1206. V európskej archeológii sú známe kniežacím mohylníkom zo staršej doby železnej z obdobia 700 - 550 pred n. l. (halštatská doba). Kultúrnymi pamiatkami sú kaplnka sv. Martina, pôvodne gotický farský kostol z 12. - 13. storočia, ktorý spolu s obcou v roku 1852 vyhorel, a evanjelický a. v. kostol, postavený v roku 1814 v klasicistickom štýle. Na začiatku 18. storočia sa do obce prisťahovali Rómovia, ktorí vynikli kováčskymi prácami (podkúvanie koní, klince, cvočky, náradie), neskôr aj umeleckými a zámočníckymi (napr. brána na Grassalkovičovom paláci či zábradlie na Michalskom moste v Bratislave). Rozvoju obce prospelo, keď sa koncom 19. storočia stala zastávkou na blízkej novej železničnej trati Bratislava - Komárno. Po druhej svetovej vojne v roku 1945 musela svoje domovy opustiť väčšina obyvateľov všetkých troch pôvodných obcí Dunajskej Lužnej, keďže boli nemeckej národnosti. V súvislosti s dosídlením Mischdorfu slovenským obyvateľstvom z podbradliansko-podjavorinského regiónu od Košarísk, Priepasného, Lubiny a Bziniec bola obec v júli 1945 premenovaná na Nové Košariská. Obec **Jánošíková** (predtým nem. Schildern, maď. Dénesd) existovala pravdepodobne tiež už na začiatku 13. storočia, spomína sa v roku 1240, kedy patrila Bratislavskému hradu. V roku 1258 sa dostala pod benediktínske opátstvo na Vrchu sv. Martina (Panónsky vrch či Pannonhalma v severnom Maďarsku). Najvýznamnejšou pamiatkou je kostol Povýšenia sv. Kríža (1786 - 1797) so sochou Blahoslavenej Panny Márie z 13. storočia na hlavnom oltári. Pri kostole je Lurdská jaskyňa zasvätená Panne Márii z roku 1928 s pamätnými tabuľami padlým v prvej svetovej vojne (uvádza sa preto aj ako Jaskyňa padlých). Po dosídlení obce po júni 1945 asi 200 obyvateľmi najmä z Terchovej - Jánošíkovho rodiska -, vypálenej pri ústupe nemeckých vojsk 8. a 9. apríla 1945, bola obec v roku 1948 premenovaná na Jánošíkovú. Obec **Nová Lipnica** (predtým nem. Tartschendorf, maď. Torcs) sa prvýkrát spomína v roku 1230. Donedávna sa v nej nachádzali hlinené domy z konca 19. a začiatku 20. storočia. Významnou stavbou je neogotická zvonica z roku 1864, ktorú dali pravdepodobne postaviť grófi Pálffy a Apponyi. Pomenovanie Nová Lipnica dostala obec v roku 1948 na návrh obyvateľov repatriovaných v roku 1945 z Vyšnej Lipnice na

Orave, ktorá po druhej svetovej vojne pripadla opäť Poľsku (poľ. Lipnica Wielka, neďaleko slov.-poľ. štátnej hranice severovýchodne od Námestova). Po roku 1946 sa do obce prisťahovali aj ďalšie rodiny slovenského pôvodu z bývalej Juhoslávie a Rumunska.

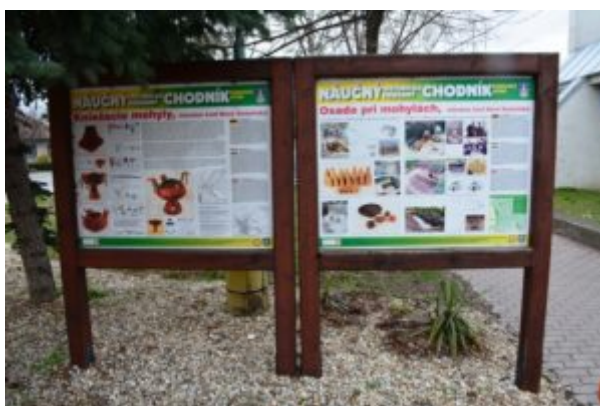
Hornožitnoostrovňá hrádza. Technické dielo budované na území Žitného ostrova v úseku Bratislava – Hamuliakovo od polovice 19. storočia na protipovodňovú ochranu na katastrálnych územiach Bratislava-Ružinov, Bratislava-Podunajské Biskupice, Rovinka, Dunajská Lužná, Kalinkovo a Hamuliakovo. Po rôznych povodniach v druhej polovici 19. storočia sa miestne hrádze, ktoré sa tu stavali už od 13. storočia, zdokonaľovali, prepájali jednotlivé úseky, zosilňovali a zvyšovali sa, čím vznikol technicky a konštrukčne dômyselný systém. Po výstavbe vodného diela Gabčíkovo v roku 1992 jeho ochrannú funkciu prebrala nová hrádza pri pobreží vodnej nádrže Hrušov. Zachovaný úsek pôvodnej protipovodňovej Hornožitnoostrovnej hrádze, tiahleho až 6 m vysokého násypu, je významným krajnotvorným prvkom v rámci rozsiahleho rovinného územia, od roku 1994 je kultúrnou pamiatkou, je nosičom frekventovanej cyklotrasy.

Podunajská rovina. Rozsiahly geomorfologický celok na juhozápade Slovenska pozdĺž Dunaja medzi Bratislavou, Patincami, Novými Zámkami, Seredou, Sencom a Pezinkom zaberajúci nivu Dunaja a jeho prítokov s časťou ich terás. Na krátkom úseku na severozápade susedí s Malými Karpatmi, inde len s Podunajskou pahorkatinou. Za Dunajom, ktorý tvorí slov.-maď. štátnu hranicu, rovina zväčša pokračuje s výnimkou dvíhajúcej sa pahorkatiny východne od ústia Mošonského Dunaja (južne od Číčova). Toto rovinné územie s lokálnymi plytkými depresiami či drobnými nevysokými terénnymi vlnami v nadmorských výškach 106 – 164 m budujú holocénne nívne alebo pleistocénne terasové riečne naplaveniny (hlinité, ílovité, piesčité a štrkovité sedimenty) miestami prikruté ostrovčekmi viatych pieskov (napr. Senec, Sered', Vozokany, Veľké Kosihy) či spraší (napr. Hurbanovo). Juhozápadná polovica Podunajskej roviny medzi Dunajom, Malým Dunajom a dolným tokom Váhu predstavuje **Žitný ostrov**, ktorý je mohutným starým agradačným valom Dunaja. Z jeho centrálnej, najvyššej, časti sa kedysi Dunaj sklúzol do susedného nižšie položeného územia a tá – ako najsuchšia v zamočiaranom okolí – bola využitá pre osídlenie a dopravné línie. Po svojom presune Dunaj pokračoval v tvorbe nového agradačného valu, ktorý je osou svojrázneho územia so sústavou dunajských riečnych ramien a akumuláčnych depresí medzi nimi. Pre tvarovú i vývojovú podobnosť s normálnymi riečnymi deltami sa táto podunajská oblasť nazýva **vnútrozemskou deltou**. Vyvinula sa ešte pred zásahmi človeka do prirodzeného hydrologického režimu Dunaja pod miestom jeho prerezania sa cez Karpaty a jeho vstupom do tektonicky poklesávajúcej severozápadnej časti Malej dunajskej kotliny, v ktorej rieka pre spomalenie svojho toku sedimentovala veľké množstvo štrkov a štrkopieskov prinášaných najmä počas povodní zo svojho horného toku. Akumulácia dunajských štrkopieskov v oblasti tejto „delt“ dosahuje hrúbku od niekoľkých m pri Bratislave až do cca 600 m v gabčíkovej depresii a tvorí obrovskú prírodnú zásobáreň pitnej vody, žiaľ, ohrozovanú v dôsledku priepustnosti sedimentov kontamináciou nebezpečných látok z priemyslu a poľnohospodárstva. Podnebie je teplé a suché, zrážky dosahujú 500 – 600 mm za rok, z pôdných typov najhojnejšie sú fluvizeme, čiernice a černoze, v území tečie Dunaj, Malý Dunaj, Čierna voda, Dudváh, dolné toky Váhu, Nitry a Žitavy. Prirodzené hydrogeografické pomery boli od polovice 19. storočia človekom silno ovplyvňované za účelom maximalizácie poľnohospodárskej produkcie získavaním ornej pôdy na úkor zamokrených lúk ako aj ochrany pred povodňami, čo dokumentujú početné antropogénne formy reliéfu, napr. kanály (odvodňovacie, zavlažovacie), hrádze, stavidlá, prečerpávacie stanice. Veľmi cenné pre zachovanie biodiverzity v prevažne poľnohospodárskej krajine sú fragmentárne zachované lesy (lužné lesy a teplomilné panónske duby), mokrade, druhovo bohaté nívne lúky a vodné biotopy.

Názvy informačných panelov

1. Vstupný panel o obci
2. Kniežacie mohyly
3. Osada pri mohylách
4. Evanjelický kostol a. v.
5. Park M. R. Štefánika
6. Kaplnka sv. Martina
7. Tradícia kováčskeho remesla
8. Symboly obce
9. Púte k Madone Žitného ostrova
10. Kostol Povýšenia sv. Kríža
11. Rezbárska galéria v parku
12. Chránená krajinná oblasť Dunajské luhy
13. Hornožitnoostrovská hrádza
14. Neogotická zvonica

Panely v teréne nie sú číslované.

**Historické, kultúrne a prírodné
POZORUHODNOSTI
obce Dunajská Lužná**

Textový sprievodca po náčrtom chodníku

